

УДК 336.14.21

**НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ НОВОДЕСЬКОГО РАЙОНУ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

*О. С. Ланко, студентка обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет*

Проведено оцінку складових доходів бюджету. Досліджено їх аналітичні компоненти. Виявлено основні проблеми ефективного використання надходжень, проаналізовано формування доходної частини місцевого бюджету. Розроблено рекомендації по усуненню недоліків.

Ключові слова: доходи зведеного бюджету, податкові надходження, офіційні трансферти, виконання зведеного бюджету.

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах реформування бюджетної системи з метою підвищення її ефективності і стійкості потребує більш детального дослідження формування та використання коштів місцевих бюджетів. Процес децентралізації бюджетних ресурсів вимагає пов'язати фінансову самостійність і незалежність бюджетів із податковими, неподатковими надходженнями та офіційними трансфертами. У зв'язку з цим, актуальним постає питання зміни форм і інструментів формування доходів і розширення напрямів їх надходження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей функціонування місцевого бюджету країни і розвитком надходжень до них займалися вітчизняні і зарубіжні вчені. Серед них: Кравченко В.І., Василенко О.Д., Рева Т.М., Ковальчук К.Ф. та ін. У своїх працях вони обґрунтовують основні компоненти доходної частини місцевих бюджетів, принципи функціонування, фактори впливу. Існує потреба деталізації дослідження у напрямку вивчення основних форм і інструментів доходів місцевого бюджету.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз доходної частини зведеного бюджету Новоодеського району і виявлення основних перспектив її повноцінного функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Доходами бюджету є податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством країни [2]. В.І. Кравченко визначає доходи місцевих бюджетів як кошти, що надходять до відповідних бюджетів у розмірах і порядку, установлених законодавчо [5]. О.Д. Василик

та К.В. Павлюк визначають доходи як грошові фонди фінансового забезпечення діяльності місцевих рад і місцевих державних адміністрацій [1]. Т.М. Рева і С.Ф. Ковальчук до джерел місцевих бюджетів відносять податкові та неподаткові надходження, трансферти та доходи від операцій з капіталом [6].

Так, на основі вище викладеного можна стверджувати, що доходи місцевого бюджету становлять такі складові як неподаткові надходження, податкові надходження, доходи від операцій з капіталом і трансферти (рис. 1).

Рисунок 1 – Формування дохідної частини місцевих бюджетів у вітчизняному просторі

Джерело: побудовано автором і використанням матеріалів [5]

З 2012 по 2016 рік наповнення бюджету Новоодеського району здійснювалось за рахунок податкових надходжень, офіційних трансфертів та неподаткових надходжень.

За цей час найбільшу питому вагу у загальній сумі дохідної частини бюджету належать офіційним трансфертам. Більше того цей показник постійно ріс. За весь період доля офіційних трансфертів виросла на 35,5%, збільшення обсягів пояснюється політикою децентралізації, яка супроводжується передачею значних надходжень податків, що формуються на рівні району із державного бюджету до місцевого.

Зростання дохідної частини з одного боку дозволить збільшити видаткову частину бюджету Новоодеського району, а з іншого – вказує на залежність бюджету району від інших джерел фінансування. Як наслідок, місцеве самоврядування не може самостійно забезпечувати розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Такий стан можна вважати негативним, але він буде змінюватись по мірі передачі надходжень.

Аналогічно до офіційних трансфертів стабільно збільшувались і податкові надходження. Зростання їх до бюджету Новоодеського району відбулося в основному за рахунок підвищення кількості зайнятих осіб.

Наведені цифри означають, що хоча власні кошти у розпорядженні місцевої влади зросли, проте обсяг товарів і послуг, які на них можна купити, був нижчий, ніж у попередніх роки. Це наслідок інфляційних процесів, що спостерігалися в економіці України в 2015 році, Статистика стверджує, що в 2015 році зростання ціни виросло на 43,3%. Інфляційні процеси виявилися настільки бурхливими, що перекрыли грошові втрати бюджетів від падіння обсягів виробництва в країні.

Серед податкових надходжень: податок та збір на доходи фізичних осіб становить 12546,8 тис.грн і податок на прибуток підприємств – 6,6 тис.грн.

Податок та збір на доходи фізичних осіб є загальнодержавним. Він, на нашу думку, не відповідає принципу справедливості оподаткування та використання надходжень. У пояснення нашій точці зору зводиться до того, що номер може не співпадати з місцем проживання громадянина і відповідно надходження збільшуються на користь тих адміністративно-територіальних одиниць, де рівень зайнятості є більш високим (в основному міста ли великі села). Це не дозволяє вирівнювати обсяги фіскального і бюджетного забезпечення по територіях.

Податок та збір на доходи фізичних осіб в Новоодеському районі складається з податок на заробітну плату і податку з інших надходжень. Пояснюється таке співвідношення тим, що у 2016 році ставки відрахування податку до місцевих підприємств, які передавались до державного бюджету в місцевий бюджет з середньорічного доходу суб'єктів господарювання. Вона у 2015 році становила 18% проти 15% у попередньому [8].

Частка неподаткових надходжень в доходах місцевого бюджету займає менше 1%, це ми спостерігаємо за весь період дослідження, в абсолютному виразі величина у 2016 р. становила 4,53 тис. грн і в порівнянні з 2012р. скоротилася на 86,8%, що становить 29,74 тис, грн. Це зумовлено відсутністю у звітному році надходжень по окремим статтям серед яких: доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори і платежі, державне мито.

Зниження неподаткових надходжень до бюджету в 2016 р. пояснюється політикою уряду, яка спрямована на послаблення регуляторного тиску на бізнес і, відповідно, супроводжується зменшенням кількості дозвільних процедур, ліцензованих видів підприємницької діяльності, перевірок.

Так, проводячи аналіз формування доходів Новоодеського району звітного періоду, нами встановлено, що їх основу становлять офіційні трансферти у складі дотацій, субвенцій, і податкові надходження у складі податку і збору на доходи фізичних осіб.

Поглиблюючи аналіз ми оцінили виконання плану дохідної частини місцевого бюджету у 2016 році.

Таблиця 1

**Виконання плану дохідної частини загального фонду місцевого бюджету
Новоодеського району (за березень-листопад 2016 року)**

Затверджено місцевими радами, млн. грн. (по плану)	Фактично одержавно млн. грн	Відсоток виконання до призначень	Приріст (зниження) до відп. періоду 2015, у %	Виконано за рік	Відхилення фактичних даних поточного року від минулого
38,38	7,39	19,3	60,1	4,61	2,77

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [3]

Оцінивши дані таблиці можемо стверджувати, що рівень виконання плану дохідної частини бюджету району протягом досліджуваного періоду зменшується. Для виявлення причин невиконання плану, ми вивчили ці показники в розрізі доходів (табл. 2).

Таблиця 2

**Виконання зведеного бюджету Новоодеського району
Миколаївської області за 2015 рік**

Код економічної класифікації доходів	Найменування доходних джерел	Затверджено на 2015 рік, грн	Одержано у 2015 рік, грн	Відсоток виконання, %
10000000	Податкові надходження	30534,72	39686,25	130,0
11010000	Податок на доходи фізичних осіб	13922,40	16992,27	122,0
11020200	Податок на прибуток підприємств комун. власності	26,60	26,34	99,0
14040000	Акцизний податок з кінцевих продажів	2788,57	5115,05	183,40
18000000	Місцеві податки	13741,53	17459,07	127,10
19010000	Екологічний податок	55,63	82,90	149,00
20000000	Неподаткові надходження	635,70	886,36	139,40
22012500	Плата за надання інших адмінпослуг	440,00	540,85	122,90
22080400	Плата за оренду майнових комплексів та іншого майна, що у ком. власності	28,40	35,79	126,0
22090000	Державне мито	117,30	240,71	205,20
40000000	Офіційні трансферти	160139,14	134553,17	84,0
41020100	Базова дотація	6863,00	6291,00	91,70
41020600	Стабілізаційна дотація	4354,20	4354,20	100,0
41030000	Субвенції в т.ч.:	148921,94	123907,97	83,20
41033900	Освітня субвенція	41269,50	37795,60	91,60
41034200	Медична субвенція	21170,30	19276,80	91,10
	Всього загальний фонд	191309,57	175131,22	91,50
33010100	Кошти від продажу землі	104,59	104,59	100,0
	Всього спеціального фонду	3397,17	101,43	3,0
	Разом доходів	194706,73	175232,65	90,0

План дохідної частини зведеного бюджету виконано на 90%, Недовиконання плану спостерігається як за спеціальним, так і за загальним

фондами. Це стосується таких статей, як податок на прибуток підприємств, базові дотації, субвенції. Перевиконання плану податкових і неподаткових надходжень можливе завдяки підвищенню ставок та розширенню бази оподаткування в частині ПДФО, оптимізації міжбюджетних трансфертів через перенесення із спеціального до загального фонд.

Така зміна дасть можливість використовувати тимчасово вільні кошти для залучення додаткових надходжень під їх розміщення на депозитних рахунках в банківських установах.

У зв'язку з цим, узагальнюючи все вище викладене, можна зробити висновок, що основними проблемами формування доходу району є:

- відсутність стимулів підвищення рійся ефективності управління доходами, яке обумовлено невідповідністю сучасних тенденцій формування доходів місцевих бюджетів відповідно до потреб зміцнення місцевого самоврядування. Неможливість забезпечити місцеві бюджети власними джерелами надходжень призводить до зменшення частки власних доходів місцевих бюджетів. Мри цьому, механізм покриття нестачі фінансових ресурсів району трансфертами із державного бюджету є десгимулюючим для активізації внутрішнього потенціалу розвитку району;
- відсутність прозорого механізму розподілу у використанні трансфертів знижує прогнозованість і стабільність доходів місцевих бюджетів. Причиною такого стану речей є недосконалість системи короткострокового планування надходжень доходів до місцевих бюджетів та їх не реалістичність;
- обмеженість доступу місцевого бюджету до ринку запозичень.

Зумовлено дане явище відсутні умов ефективного розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів. Законодавчо встановлено певні вимоги до відбору банків, в яких органи місцевого самоврядування можуть розміщувати свої кошти на депозитних рахунка [2]. Зокрема щодо розміру статутного капіталу (10 млрд. грн. та більше) і частки держави у його структурі (75% та більше). За даними НБУ па сьогодні лише дві банківські установи відповідають цій вимозі – Укрексімбанк і Ощадбанк, власником яких фактично є держава, пропонують органам самоврядування нижчі відсоткові ставки, ніж вони могли б бути за умов вищої конкуренції між банками за можливість розміщення коштів.

Таким чином, викладені проблеми формування доходів Новоодеського району потребують вирішення. Оскільки доходи бюджету надходять з урахуванням інфляційного фактору, а видатки здійснюються згідно із запланованими обсягами, необхідно коригувати обсяги видатків з поправкою на інфляцію. Через те, що це не завжди робиться, у розпорядників бюджетних коштів утворюються надлишки коштів, які можуть використовуватись не за призначенням. А це створює можливості для зловживань з боку апарату управління на місцевому рівні.

Важливо зазначити, що реформування системи формування місцевих бюджетів повинно ґрунтуватись лише на тих заходах, які б заохотили місцеві органи влади до пропорційного виконання як державного, так і місцевих бюджетів.

Одним із таких методів могло б бути запровадження порядку здійснення видатків державного бюджету шляхом використання поточних надходжень у регіонах для здійснення поточних видатків державного бюджету. Тобто для виконання функцій органів влади України слід залишати у регіонах певну частку коштів державного бюджету без їх спрямування до центру та у зворотному напрямі, Реалізація запропонованого методу дасть змогу вдосконалити діючу систему здійснення видатків державного бюджету, підвищити оперативність і ефективність управління наявними фінансовими ресурсами держави та зацікавити місцевих керівників у збільшенні надходжень до державного бюджету.

Для регулювання місцевих бюджетів повинен бути створений фонд міжтериторіального фінансового вирівнювання. Доцільно було б місцевий бюджет поділити на поточний і бюджет розвитку. При побудові поточного бюджету необхідно в його основу покласти наступні принципи; забезпечення достатнього рівня розвитку регіону, міста, селища, села; стабільність надходження коштів; пріоритетний розвиток соціально-культурної сфери; наукову обґрунтованість розмірів видатків; обов'язковий характер виконання поточного бюджету.

Висновки. Таким чином, на основі вище викладеного, можна стверджувати, що доходами бюджету є економічні відносини, які виникають між органами держави, юридичними і фізичними особами з приводу формування централізованого фонду грошових коштів. Доходи є фінансовою базою діяльності органів держави.

Систему доходів Новоодеського району складають податкові і неподаткові надходження, а також офіційні трансферти. Частка останніх у сукупній величині дохідної частини бюджету району перевищує половину, що не є економічно доцільним. У процесі аналізу, нами виявлено сукупність проблем в управлінні доходами району, серед них: невідповідність сучасних тенденцій формування доходів місцевих бюджетів потребам зміцнення місцевого самоврядування, обмежений доступ місцевих бюджетів до ринку запозичень, відсутність прозорого механізму розподілу та використання міжбюджетних трансфертів.

Серед шляхів вирішення поставлених проблем нами пропонується: створення економічних стимулів з розвитку власного податкового потенціалу територій, розвиток ринку місцевих запозичень, впровадження системи оцінки фінансового становища і якості управління фінансами місцевих органів влади. Крім того доцільно підвищити ефективність управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотриманням бюджетного законодавства.

Список використаних джерел

1. Василик О. Д. Бюджетна система України : [підручник] / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : Центр учбової літератури, 2004. – 544 с.
2. Верховна Рада України [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт / Верховна Рада України; законодавча база. – 1С : Верховна Рада України, 1998. – Вебсайт. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua> – Мова укр., рос., англ. – Дата останнього доступу: 30.10. 2016. – Назва з екрану.
3. Державна служба статистики [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт / Державна служба статистики; статистична інформація. – К. : Державна служба статистики, 1998. – Веб-сайт. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Мова укр., рос., англ. – Дата останнього доступу: 30.] 0+ 2016. – Назва з екрану.
4. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій; статистична інформація. – К. : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2010. – Веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ierxom.ua/> – Мова укр., англ. – Дата останнього доступу: КОЛО. 2016. – Назва з екрану.
5. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України : [навч. посіб.] / В. І Кравченко. – К. : Знання. КОО. 1999. – 487с.
6. Місцеві фінанси : [навч. посіб.] / Т. М. Рева, К. Ф. Ковальчук, Н. В. Кучкова. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 208 с.
7. Нікітішин А. О. Податкові надходження як складова доходів місцевих бюджетів / А. О. Нікітішин // Наук. вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова – 2016. – Т. 21. Вип. 2 – С. 156-159.
8. Новоодеська районна державна адміністрація [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт. – М. ; Новоодеська районна державна адміністрація, 1998. – Веб-сайт. – Режим доступу : <http://novaodesa.mk.gov.ua> – Мова укр. рос., англ. – Дата останнього доступу: КОЛО. 2016. – Назва з екрану.
9. Щербань О. Д. Напрями удосконалення формування доходів місцевих бюджетів / О. Д. Щербань // Вісник економ.транс порту і промисловості – 2013. – № 41. – С. 34.

O. Lapko. Directions of improvement of the efficiency of formation of income in novoded district of Mykolaiv region.

The estimation of components of budget revenues is carried out. Their analytical components are investigated. The main problems of efficient use of revenues were revealed, the formation of the revenue part of the local budget was analyzed. Recommendations for elimination of shortcomings were developed.

Keywords: consolidated budget revenues, tax revenues, official transfers. implementation of the consolidated budget.

*Науковий керівник – канд.екон.наук, доцент Ключан В. П.
Миколаївський національний аграрний університет*